

Buxoro bolalar folklor kushiklarni urgatishning metodik imkoniyatlari
Raxmatov Raxmatillo Sunnatillo o'g'li
Turkiston yangi innovatsiyalar universitetining
1 – kurs magistranti

Ислом олами шаҳарлари ичида 7 та шаҳар шариф мақомига эга бўлиб улардан 1- Маккаи Шариф, 2 -Мадинаи Шариф, 3- Боғдоди Шариф 4 Куддуси Шариф, 5 -Шому Шариф, 6 -Мозори Шариф, 7 -Бухорои Шариф. Ва бу шаҳарлар ичида Бухоро ўзинг маданияти, урф одатлари, маданий ёдгорликлари, кийимлари, миллий таомлари, хунармандчилиги, Шашмақом, Бухорча Мавригиси, Қайроғу занг доира усуллари, олиму фузалолари, Ота боболаридан мерос бўлиб келаётган халқ оғзаки ижодлари шу билан бирга бола тарбиялаши билан ўзининг мавқеига эга. Маълумки, ёш авлод тарбияси ҳамма замонларда ҳам муҳим ва долзарб аҳамиятга эга бўлиб келган. Ҳозирги кунда халқ оғзаки ижоддини ривожлантириш мақсадида ҳукуматимиз томонидан кўпгина қарор ва фармонлар тасдиқланди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Халқаро бахшичилик санъати фестивалини ўтказиш тўғрисида"ги 2018 йил 1 ноябрдаги ПҚ-3990-сон қарорига мувофиқ, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 22 ноябрдаги 946-сонли, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёев ташаббуслари билан 2019 йил 5-10 апрел кунлари Термиз шаҳрида ўтказилган, тарихий аҳамиятга эга нуфузли "Халқаро бахшичилик санъати фестивали", 2019 йил 28-29 апрел кунлари Бойсун туманида ўтказилган "Бойсун баҳори" анъанавий Халқаро очик фестивалининг қарорлари мисол бўлади. Бу ўтказиладиган фестивалларни асосий мақсади унитилиб кетилаётган халқ кўшиқларини қайта тиклаш ва бу фольклор кўшиқлари орқали ёшларимизни тарбиялаш. Тарбия қанча мукамал бўлса халқ шунча бахтли яшайди дейди донишмандларимиз. Халқнинг аниқ мақсад сари ҳаракат қилиши, давлатманд бўлиш, бахтли бўлиб иззат- ҳурмат топиши, жаҳонгир бўлиши ёки заиф бўлиб хорликка тушиши, бахтсизлик юқини тортиши, эътибордан қолиб ўзгаларга тобе ва қул, аср бўлиши уларнинг ўз оталаридан болаликда олган тарбияларига боғлиқ деб Абдурауф Фитратбобомиз бебаҳо олтинга тенг сўзларни айтганлар. Ҳар бир инсон дунёгеклар экан болалигидан бошлаб ўзи билмаган ҳолда катта одамларнинг эътиборидаги бир мўжизавий мавжудодга айланади ва қулоғига азондан кейин исми айтилади, сўнгра бешикка белаб алла айтилади, ўйнаши учун қўлига эътиборини қаратадиган овоз чиқарадиган ўйинчоқларни тутқазишади. Бола улғайиб овозларни илғая бошлаганидан унга овутмачоқ ва эркалатма кўшиқлар айтилади кейинчалик ҳар хил эртақ, шер, кўшиқлар, ўйинлар орқали

халқ оғзаки ижодларини эшитиб ўрганиб улғая бошлайди. Дунёда болаларга алоҳида эътиборга лойиқ бўлган халқларда, бола учун махсус сўз намуналари яратилади, ўзбеклар ана шундай халқлар қаторидан муносиб ўрин олган.

Ўзбек халқи қадим замонлардан фарзандларининг маънавий ва жисмоний тарбиясига алоҳида эътибор қаратган. Ҳозирги кунга қадар мерос бўлиб келаётган болаларни тарбиялаш уни эркалаб овутиш учун ижро этилаётган кўшиқлар оммалашган, бу кўшиқларнинг асл мазмун мақсади болани туғилишидан ҳурмат сифатида сиз деб яхши сўзлар билан мурожаат қилиш бу сўзлар орқали уни келажак ҳаётда ота-онасига меҳрибон, ватанига содиқ, вафодор, манан етук инсон бўлиб етишига катта туртки бўлади. Шунинг учун ҳам Бухорои Шариф аёллари фарзан тарбиясига қаттиқ эътиборда бўлиб, дунёдаги барча яхши сўзлар ва ўзинг__

дилидаги орзу умидларини кўшиқ орқали, фарзандларини эркалатиб овутишган. Болалар фольклор кўшиқларини 20-асрнинг 20-йиллари ўрталарида таниқли рус фольклоршуноси Г.С. Виноградов илк бора фанга қўллаган, 60-йилларга келиб ўзбек фольклоршунослиги ҳам қўллана бошланди. Ота- боболаримиздан авлоддан-авлодга ўтиб келаётган болалар фольклор кўшиқлари ўйин ва рақсларини келажак авлодларга етказиш бизнинг бурчимиздир. Болалар фольклор кўшиқларини тўплаш уни умумий ўрта таълим мактаблари мусиқа дарсларида қўллаш учун кўпгина олимларимиз тадқиқот ишлари олиб бормоқда. Тадқиқот ишимизни Бухоро шаҳридан 8 км узоқликда жойлашган қишлоқлардан бири Кўчқумар қишлоғига олиб бордик, бу маскан одамларининг меҳмон дўстлиги, ширин сўзлиги, инсонпарварлиги, меваларини ширинлигию фарзандларининг билими билан Республикага танилган. 1930 йилда туғилган 8 та фарзанднинг онаси 30 дан зиёд неvara эваранинг бувиси Атоева Махфират, у кишининг қизлари 1955 йилда туғилган Рустамова Мухлиса онанинг айтишларича, болани тарбиялаш ва уни сир асрорларини, бола овутиш ва эркалатадиган кўшиқларни болаликдан бошлаб оналаридан ўрганган эканлар ва бу кўшиқларни ҳозиргача тўртинчи авлодлари ёддан ижро этиб келмоқда.

Болалар фольклор кўшиқларини ёши улғу инсонлардан ўрганиб, бу кўшиқларни нота ёзувига олиб ва ижро йўлларини ёшларга ўргатсак, бундай ноёб асарларни унитилиб кетишини олдини олган бўлар эдик. Ҳар бир бола чақалоқлигидан бошлаб меҳр билан айтилган халқ кўшиқларни тинглаб улғайса келажакда комил инсон бўлиб етишади. Бухорода ҳозирга қадар болаларни эркалаб уни овутиш учун кўпгина кўшиқлар ижроси мерос бўлиб келмоқда ва бу кўшиқларни ўзига хос ижро методлари бор, булар болани тиззасига қўйиб, ҳавога ташлаб олиб болани кулдириб ижро этадиган

қизикмачоқ, суйиш, қикилламалардан иборат. Бола тарбиясида фольклор куй қўшиқлари жуда катта роль ўйнайди, бу болалар фольклор ўйин қўшиқлари, ўзига хос характер ҳамда тарбиявий аҳамиятга эга.

Ҳадика-дикадикоси
Магазини вискоси
Олиб берсин дадаси
Тиқиб берсин онаси

Кийиб юрсин боласи
Бозордан олдим поза
Бунча бу бачча тоза
Бу баччани тоза қилган
Онаси ҳам озода__

Қўшиқда, вискос материалининг соф мато пахтадан тўқилгани, боланинг ўсиши унинг юмшоқ танасига ҳаво олиши учун енгил ва қулайлиги айтилган. Поза бу қадимги оёқ кийими бўлиб, бунда боланинг тозаллиги, одобининг тарбияси оиланинг сарамжонлиги онага масъуллиги билан бирга қўшиқга ота-онанинг оиладаги ўрни унинг вазифалари кўрсатилган шу билан бирга қўшиқ тарбиявий аҳамиятга ҳам эга.

Адабиётлар:

1. Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом
а. этириб, янги босқичга кўтарамиз. Тошкент-Ўзбекистон-2018
2. Ражабов.Д, Ражабов.Т. Халқ қўшиғи ва мусиқа ижрочилиги. Тошкент "Наврўз" нашриёти. 2018
3. Сапаева.Т, Илясова.М. Фольклор тўғараги ўқув қўлланмаси. Тошкент . 2016.
4. Сафаров О, Очилов К. Бойчечак. Тошкент -1984
5. Ражабов, Д. З., & Ражабов, Т. И. (2018). Формирование и развитие узбекской народной лирики. In Международная образовательная деятельность как фактор развития и сотрудничества высших учебных заведений в современном поликультурном мире (pp. 207-212).
6. Ражабов, Т. И. (2023). Совершенствование Механизма Духовно-Нравственного Формирования Учащихся Через Узбекские Народные Песни. Miasto Przyszłości, 33, 167-176.

VOLUME-1, ISSUE-4

7. Ражабов, Т. И. (2021). Ўқувчи-ёшларга ўзбек миллий муסיқа фольклори намуналари воситасида эстетик тарбия бериш. *Science and Education*, 2(11), 1094-1103.
8. Тўхтасин, Р. И. (2022). ЎЗБЕК ХАЛҚ ҚЎШИҚЛАРИ ВА ИЖРОЛАРИ ҲАҚИДА. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, (Special issue), 64-71.
9. Rajabov, T. I. The Mechanism of Teaching Uzbek Musical Folklore. *Procedia of Philosophical and Pedagogical Sciences* ISSN, 2795(546X),
10. Ражабов, Т. (2023). О ‘zbek bolalar musiqiy o ‘yin folklorining mavzuviy tasnifi. *Общество и инновации*, 4(5/S), 340-345.
11. Ражабов, Т. И. (2022). Совершенствование Механизма Духовно-Нравственного Формирования Учащихся Через Народные Музыки И Песни. *Miasto Przyszłości*, 29, 363-367.
12. Rajabov, T. I. (2023). Distinctive Features of Folk Songs that Serve in the Spiritual and Moral Formation of Bukhara Pupils. *Pioneer: Journal of Advanced Research and Scientific Progress*, 2(3), 59-68.
13. Rajabov, T. I. (2022). The role of bukhara folklore songs in youth education in the system of continuous education.
14. Rajabov, T. I. The Mechanism of Teaching Uzbek Musical Folklore. *Procedia of Philosophical and Pedagogical Sciences* ISSN, 2795(546X), 1
15. Rajabov, T. I. (2023). Distinctive Features of Folk Songs that Serve in the Spiritual and Moral Formation of Bukhara Pupils. *Pioneer: Journal of Advanced Research and Scientific Progress*, 2(3), 59-68.
16. Madrimov, B. K., & Rajabov, T. I. (2022). Uzbek Ceremonial Folklore and its Characteristics. *Nexus: Journal of Advances Studies of Engineering Science*, 1(4), 53-56.
17. Rajabov, T. (2022). UZLUKSIZ TA'LIM TIZIMIDA O 'ZBEK MUSIQA FOLKLORINI O 'RGATISH DOLZARAB PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA. *IJODKOR O'QITUVCHI*, 2(21), 21-31.
18. Ibodovich, T. R. (2022). PRACTICAL SITUATION OF TEACHING UZBEK MUSICAL FOLKLORE IN THE CONTINUOUS EDUCATION SYSTEM. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 14(6).
19. Ibodovich, R. T. (2021). EDUCATIONAL IMPORTANCE OF CHILDREN'S FOLKLORE SONGS IN MUSIC CULTURE CLASSES. *Thematics Journal of Arts and Culture*, 5(1).
20. Ibodovich, R. T. (2020). Aesthetic education of students through national values (on the example of bukhara children's folklore). *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 8, 237-240.

VOLUME-1, ISSUE-4

21. Ражабов, Т. И., & Ибодов, У. Р. (2020). Обеспечение национального наследия в обучении песням бухарского детского фольклора на уроках музыки. Вестник науки и образования, (21-2 (99)), 55-58.

22. Ражабов, Т. И. (2021). Усовершенствование научно-методических возможностей обучения бухарским детским фольклорным песням в средней общеобразовательной школе. Наука, техника и образование, (2-2 (77)), 84-86.

23. Ражабов, Т. И. (2020). Педагогические возможности использования детских фольклорных песен в духовно-нравственном воспитании младших школьников. Вестник науки и образования, (5-2 (83)), 34-37.

24. Ражабов, Т. И. (2019). Описание вековых ценностей в песне "тутовое дерево-балх" и его место в воспитании учащейся молодежи. In Россия-Узбекистан. Международные образовательные и социально-культурные технологии: векторы развития (pp. 70